Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

P 7 8 8 3 ५४

तीर्थोद्धारक आचार्यश्री नीति हर्ष सूरीश्वरसद् गुरुभ्यो नमः

जगतगुरु भट्टारक आचार्यश्री हीरविजयसूरीश्वर संक्षिप्त जीवन चरित्र

卐

: प्रकाशक :

शेठ चीमुभाई त्रिकमलाल श्रोफ

डालनी पोळ, अमदावाद-१.

: द्रव्य सहायक :

पू. मुनिराज श्री कुमुदविजयजी म० ना सदुपदेशथी मरुधरदेशे वालराई ग्राम निवासी शेठ लक्ष्मीचंदजी वीरचंदजीना सुपुत्र प्रेमचंदजी मिश्रीमलजी हस्तिमलजी सागरमलजी

विक्रम संवत २०१७ प्रतयः २५० वीर संवत २४८७

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तीर्थोद्धारक आचार्यश्री नीति हर्ष सूरीश्वरसद् गुरुभ्यो नमः

जगतगुरु भट्टारक आचार्यश्री हीरविजयसूरीश्वर
संक्षिप्त जीवन चरित्र

卐

: प्रकाशक :

शेठ चीमुभाई त्रिकमलाल श्रोफ

ढालनी पोळ, अमदावाद–१.

: द्रव्य सहायक :

पू. मुनिराज श्री कुमुदविजयजी म० ना सदुपदेशथी मरुधरदेशे राई ग्राम निवासी शेठ लक्ष्मीचंदजी वीरचंदजीना सुपुत्र प्रेमचंदजी मिश्रीमलजी हस्तिमलजी सागरमलजी

विक्रम संवत २०१७ प्रतयः २५० वीर संवत २४८७

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ अर्हं नमः ॥

॥ चान्द्रकुल-तपागच्छ-संविग्नशाखाग्रणी-सुविहित-आचार्यश्री विजयनीति-हर्षसूरीश्वर सद्गुरुभ्यो नमः ॥

जगद्गुरु-भट्टारक-आचार्यश्री-हीरविजयसूरीश्वरसंक्षिप्तजीवनचरितम्

मङ्गलाचरणम्

वीरः सर्वसुरासुरेन्द्रमहितो, वीरं बुधाः संश्रिताः, वीरेणाभिहतः स्वकर्मनिचयो, वीराय नित्यं नमः ॥
वीरात्तीर्थमिदं प्रवृत्तमतुलं वीरस्य घोरं तपो, वीरे श्रीधृतिकीर्तिकान्तिनिचयः, श्रीवीर भद्रं दिश ॥ १ ॥

एकादशाऽऽसन् गणधारिधुर्याः, श्रीइन्द्रभूतिप्रमुखा अमुष्य ।
आर्[1]योपयामे पुनराप्तमूर्ति, रुद्राः स्मरं हन्तुमिवेहमानाः ॥ २ ॥

आसीत्सुधर्मा गणभृत्सु तेषु श्रीवर्धमानप्रभुपट्टधुर्यः ।
विहाय विश्वे सुरभीतनुजं, कः स्यात् परोधुर्यपदावलम्बी ॥ ३ ॥

यशः श्रियाऽधःकृतकुन्दकम्बुर्जम्बुकुमारोऽजनि तस्य पट्टे ।
लघीरपि स्वस्य यतोऽभि भूतिं, पश्यन् ह्रियाद्दिश्य इव स्मरोऽभूत् ॥ ४ ॥

अभूत्पट्टे तस्यास्खलित विजयो हीरविजयो, गुरुर्वृन्दारौघप्रथितमहिमाऽत्रापि समये ।
सुरत्राणो बुद्धो ह्यकबर नृपो यस्य वचसा, घृणा ध्यानं ध्यायन् व्यतनुत महीमार्हतमयीम् ॥ ५ ॥

॥ श्रीगुर्जरदेशे तारंगगिरिप्रमुखतीर्थानि वर्तन्ते ॥

यत्तुङ्गतारङ्गगिरौ गिरीशशैलोपमे कोटिशिला समस्ति ।
स्वयंवरोर्वीव शिवाम्बुजाक्षी पाणिग्रहे कोटिमुनीश्वराणाम् ॥ ६ ॥

ટીપ્પણ—૧. પાર્વતીના વિવાહમાં.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देशे पुनस्तत्र समस्ति शंखेश्वरोऽन्तिक-स्थायुक-नागनाथः ।
धात्रा धरित्र्यां जगदिष्टसिद्‌ध्यै मेरोरिवादाय सुरद्रुरुप्तः ॥ ७ ॥
विद्याधरेन्द्रौ विनमिर्नमिश्च, यद् बिम्बमभ्यर्चयतः स्म पूर्वम् ।
स्वर्गे ततोऽपूजि बिडौजसा यत्स्वधाम्नि एव स्पृहयेव सिद्धेः ॥ ८ ॥
तत्रापि च स्फूर्तिमियर्त्यपूर्वां, श्रीस्तम्भने स्तम्भनपार्श्वदेवः ।
व्यध्वंसि धन्वन्तरिणेव येन, कुष्ठोपतापोऽभयदेव सूरेः ॥ ९ ॥

श्री हीरसूरीश्वरस्य पालनपुरे झवेरी गृहे प्रादुर्भावः

विख्याते गुजरे प्रान्ते झवेरीवृन्दपूरिते । पालनाख्यापुरे रम्ये वणिजः शोभने गृहे ॥ १ ॥
हीरो हीरमिवोत्पन्नः सप्तदशवियुक्तषो- डश शततमे वर्षे (१५८३) माग शुक्लदले तिथौ ॥ २ ॥
नवम्यां शोभने काले कान्त्या चन्द्रसमः पुमान् । कुलस्य दीपको नित्यं वीरधर्मप्रचारकः ॥ ३ ॥

त्रिभिर्विशेषकम्

॥ सूरीश्वरस्य नाम करणम् ॥

वीरधर्मं सदा रक्षन् कुराशा जनको महान् । माता नाम्नी महादेवी नित्यं गुरुपदानुगा ॥ ४ ॥
चक्राते स्वशिशोराख्यां हीरजीति शुभप्रदाम् । ववृधे चन्द्र वत्सोऽति पित्रोर्हर्षप्रदायकः ॥ ५ ॥ युगमम्,

॥ सुरेः मातापित्रोः स्वर्गवासः ॥

सप्तसु भ्रातृ[1]वर्गेषु हीरजी भाग्यवान् खलु । पूर्वपुण्योदयाज्जातो वीतरागेऽनुरागवान् ॥ ६ ॥
वर्षे त्रयोदशे तस्य पितरौ तु दिवं गतौ । तदा बन्धन मुक्तोऽसौ पत्तनं प्रत्यगात्मुदा ॥ ७ ॥

ટીપ્પણ—૧. ચાર પુત્રો અને ત્રણ પુત્રીઓ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्री हीरजी महोदयस्य सद्गुरु समागमः ।

गुर्जरदेशमूर्धन्यं पत्तनं प्रोच्यते बुधः । तत्र सद्गुरुभिर्नित्यं वीरधर्मः प्रकाश्यते ॥ ८ ॥
दानसूरेर्हि व्याख्याने श्रोतॄणां मुह्यते मनः । तस्योपदेशतो नूनं हीरस्य विमलं मनः ॥ ९ ॥

॥ श्री हीरजी भाविकस्य वैराग्यभावना ॥

दीक्षां ग्रहाय निश्चिक्ये दानसूरे गुरोर्मुदा । महावीरस्य सन्मार्गे प्रतस्थे निजतेजसा ॥ १० ॥
महामहोत्सवाद् धीरः षण्णवति युते मुदा । पंचदशशते वर्षे (१५९६) दीक्षां जग्राह कार्तिके ॥ ११ ॥

॥ हीरजी दीक्षामहोत्सवो दीक्षानामकरणं च ॥

दानसूरिगुरुश्चक्रे हीर हर्षाभिधं मुनेः । तदा सम्बन्धिमित्रैश्च पत्तनस्थैर्जनैर्मुदा ॥ १२ ॥
चक्रे महोत्सवो नून दृष्ट्वा देवा मुदं गताः । स्थितानां तत्र जन्तूनामवक्तव्यो मुदोऽभवत् ॥ १३ ॥

॥ शास्त्राध्ययनाय हीरहर्षस्य देवगिरिं प्रति प्रयाणम् ॥

अध्येतुं न्यायशास्त्राणि हीरो देवगिरिं गतः । धर्मसागरमुनिस्तेन सहासीत् विमलोऽनघः ॥ १४ ॥
तत्र देवगिरौ देवी जशमा सपतिर्मुदा । प्रबन्धं सर्ववस्तुनां चकार मुनये हितम् ॥ १५ ॥

॥ श्री हीरहर्षस्य पण्डितपदवी ॥

न्यायचिन्तामणिग्रंन्थान् सर्वसोऽधितवान् सुखम् । ज्ञानदीपावलिर्जज्ञे हृदि तस्य गुरुर्महान् ॥ १६ ॥
पण्डितपदवीं तस्मै दत्तवान् योग्यता वशात् । सप्तदश सताब्धादौ (१६०७) धर्मधीरभवच्छुभा ॥ १७ ॥

॥ उपाध्यायपदवी ॥

दानसूरिकृपालेशात् अष्टोतरे तु षोडश-शते (१६०८) मार्गसिते नागे (पचमी संघस्य सन्निधौ गुरुः ॥ १८ ॥
उपाध्यायस्य पदवीं, परीक्षां तु परीक्षकः । विधाय विधिवत्प्राज्ञः, ददौ तां हीरस्वामिने ॥ १९ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ सिरोहीनगरे आचार्यपदमहोत्सवः ॥

मरुभूम्यां सिरोही रा-जधान्याः नगरं महत् । तस्य[1] स[2]धर्मकार्यात्त प्रशस्या धर्मभावना ॥ २० ॥
पौषे शुक्ले तु पञ्चम्यां, दशोत्तरे तु षोडश- शतके (१६१०) हीरहर्षाया-चार्यपदमदाद् गुरुः ॥ २१ ॥

श्री हीरसूरीश्वरस्य भट्टारकपदवी ॥

पत्तने हीरहर्षस्य पाटोत्सवोऽभवत् महान् । तादृशो नाभवत क्वापि, संघेन यादृशः कृतः ॥ २२ ॥
संघेन तूत्सवं चक्रे, देवानंदकरो महान् । भट्टारकपदं तस्मै, दानसूरिर्ददौ मुदा ॥ २३ ॥

॥ सूरीश्वरस्य गुरोः स्वर्गवासः ॥

विहरन् प्रतिदेश स, द्वादशाब्दावधि गतः । सर्वत्रोपदिशन् धर्मं, वीरमार्गमपालयत् ॥ २४ ॥
विचित्रकर्मणो योगात्, वडाल्यां व्यरमद् गुरुः । दानसूरौ दिवं याते, संघः शोकमवाप्तवान् ॥ २५ ॥
वैशाखे सितद्वादश्यां, द्वाविंशत्यधिके गुरुः । षोडशशतके (१६२२) काल-धर्मं प्रातः सुनिश्चितम् ॥ २६ ॥
गुरोः श्रद्धाञ्जलिं दत्वा, संघोऽकार्षीत् महोत्सवं । प्रतापाद् हीरसूरेस्तु, धर्माज्ञां शिरसाऽवहत् ॥ २७ ॥

॥ सूरीश्वरस्य प्रभावात् नष्टापदः ॥

शताब्दी षोडशी भूता, विपदां सहचारिणी । तथाऽराजकता जाता, सर्वत्र भारते भुवि ॥ २८ ॥
भारताऽपेक्षया देशे, गुर्जरे विदशाऽभवत् । स्थले स्थले च सन्मानं, प्राप्नुवन् सुमनोहरम ॥ २९ ॥
हीरसूरीश्वरो धीमान् खंभाते सुखमागमत् । वचनसिद्धितो वर्धमाने पराक्रमे महान् ॥ ३० ॥
उपद्रवः समुत्पन्नः, महतां खेदकारकः । वरेण रत्नपालस्य, सुपुत्रेच्छामपूरयत् ॥ ३१ ॥

ટીપ્પણુ—૧. સિરોહીનગર જનની, ૨. ઉત્તમ ધર્મ કાર્યોથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वचनपालन[1] प्रैषान्तः, सूरो निग्रहोऽभवत् । बोरसदे पुरेऽव्राजीत्, त्रिंशदधिकषोडशे (१६३०) ॥ ३२ ॥
शतके हीरसूरिस्तु, जगमालेन गच्छतः । बहिष्कृतस्ततः पेट-लादं गत्वा निरोधतः[2] ॥ ३३ ॥
पत्रं निष्कासितं किन्तु, सूरे र्नाभूत् क्षतिस्तथा ।
निर्भयो जायते लोके, पुमान् धर्मस्य रक्षणात् ॥ ३४ ॥ (सप्तभिः कुलकम्)

॥ आपत्तावपि सूरेर्धर्मदढता ॥

कुणघेर पुरे जातः, चतुस्त्रिंशोत्तरे महान् । षोडशशतके (१६३४) नित्यं, वन्दनस्य कलिर्मुधा ॥ ३५ ॥
आपत्तेरागतत्वेऽपि, मनो न चलित गुरोः । अमदावादपुर्यां तु, षट्त्रिंशे षोडशे (१६३६) गुरुः ॥ ३६ ॥
हीरसूरीश्वरो धीमान् आगतो मुनिभिर्युतः । पुनर्निरोधस्तत्रस्य, निर्गतत्वेऽपि शत्रवः ॥ ३७ ॥
नाप्नुवन् हि फलं किञ्चित्, धर्मो रक्षति रक्षितः । धर्मस्य रक्षणे तस्मिन् आपत्तिः पतिता बहु ॥ ३८ ॥
संकट दुःसहं प्राप्य, मान्यनां नात्यजम् गुरुः । वीरशासनवीरोऽसौ, व्यजैष्ट गुरुधर्मतः ॥ ३९ ॥
आपत्तिः सकला नष्टा, सूरिः बोरसदे पुरे । सप्तत्रिंशोत्तरे वर्षे, षोडशशतके पुनः ॥ ४० ॥
समागत्य चतुर्मास्या,-मकार्षीत् सुखपूर्वकम् । निमंत्रणं च संप्राप्तं, त्वष्टात्रिंशे च षोडशे ॥ ४१ ॥
पुनर्गुरुस्तु खंभाते प्रत्यगात् सुखमानसः । चन्द्रप्रभं प्रतिष्ठाप्य, पूर्णोदयस्य[3] भावना ॥ ४२ ॥
गुर्जरे तीर्थभूते तु गंधारे नगरे गुरुः । कृतवान् हि चतुर्मास्यां, हीरो धर्मधुरन्धरः ॥ ४३ ॥

टीप्पण—१ रत्नपाले सूरिजीने कह्युं के अमारो पुत्र निरोगी थशे तो आपने अर्पण करीश पछी पुत्र निरोगी थयो बीजी वार सूरिजी पधार्या त्यारे साधुए छोकरानी मांगणी करी त्यारे रत्नपालना श्वसुर पक्ष तरफथी सूरिजीने उपद्रव थयो.
२ हीरसूरिने पकडाववाने माटे.

टीप्पण—३ उदयकरणनी भावना पुरी करी ४ वरघोडो.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विकासं वीरधर्मस्य कुर्वतः प्रभुना भृशम् । प्रशस्यते प्रतिस्थानं जनैर्निश्चलमानसैः ॥ ४४
कालक्रमात् समायातो दिल्लीराज्यासने शुभे । अकबरेति विख्यातः प्रजानां हितकारकः ॥ ४५ ॥
श्रुता तेन प्रशंसा तु हीरसूरेः मुहुर्मुहुः । अहो हीरो महाधन्यः कीर्तिर्यस्य हि विश्रुता ॥ ४६ ॥

॥ सम्राजाऽकबरेण श्रुतसूरिप्रशंसा ॥

अट्टालिकोपविष्टस्य पश्यतोऽकबरस्य तु । तपस्यन्त्यास्तु चंपायाः वरा[1]श्वो निःसृतः पथि ॥ ४७ ॥
सुवाद्यं शृण्वता राज्ञो-त्कण्ठया शोधितं जनैः । श्रुत्वा हीरप्रभावन्तु संगमायाऽऽतुरो नृपः ॥ ४८ ॥
अकबरोऽविलम्बेन मार्गं शोधितवान् धिया । गुणिनस्तु प्रपूज्यन्ते सर्वैं सर्वत्र सर्वदा ॥ ४९ ॥

॥ सम्राजा निमन्त्रितः सूरिः ॥

आग्रासंघेन सार्धं तु राज्ञा सूरिर्निमन्त्रितः । संघान्तिकेतु स्वीचक्रे सूरिरुत्साहचेतसा ॥ ५० ॥
नवत्रिषट्चन्द्र बर्षे (१६३९) मार्गासितनगे तिथौ । त्रिचन्द्रमुनिभिः सार्द्धमुत्तरस्यां तु वै मुदा ॥ ५१ ॥
हीरो गन्धारतो कामं विजहार गुरुर्महान् । स्थाने स्थाने तु विश्राम्यन् गुरुस्तु गतवान् मुदा ॥ ५२ ॥
सीकीफतेहपुर्यां तु भृशमुत्साहपूरितः । द्वादश्यां ज्येष्ठकृष्णे तु प्रविष्टो नगरे गुरुः ॥ ५३ ॥
संघेन स्वर्णपुष्पैश्च संवर्धानिका कृता । वन्दमान प्रजावर्गैः ददौ मानं तु सूरये ॥ ५४ ॥

॥ सुरीश्वरसम्राजोर्मिलनम् ॥

त्रयोदश्यान्तु शाहेना-मिलत् सूरिः सुखप्रदः । अबुलफजलं नीत्वा शान्तमूर्त्तिस्तपोधनः ॥ ५५ ॥
दिव्यरूपं गुरुं दृष्ट्वो-त्पन्ना पूजनभावना । सूरिं सन्मान्य शाहेन प्रोक्ता वाणी सुखावहा ॥ ५६ ॥
विधाप्य कठिनां यात्रां दुःख दत्तं मया भृशम् । ततो दयां विधायैव क्षमस्व गुरुपुंगव ॥ ५७ ॥

ટીપ્પણ—૧. વરઘોડો.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ सूरिणा वर्णितं साधुजीवनम् ॥

न साधुजीवने दुःखं धर्माद्याचरणे भवेत् । पारमार्थिकन्तु कार्य नः कर्तव्यं सूरिरब्रवीत् ॥ ५८ ॥
अन्येषां प्राणिनां कष्टं समुद्धर्तुं स्वयं सहे । धर्मोपदेशना कार्या स्थाने स्थाने पदाटनम् ॥ ५९ ॥

॥ सूरीश्वरस्य त्यागः सम्राजंप्रति प्रदर्सितवीरधर्मभावना ॥

वचनं त्यागवृत्तेस्तु श्रुत्वा शाहः सुखी भवत् । विधाय नमनं सूरेश्चित्र गेहे तु नीतवान् ॥ ६० ॥
सिंहासने च संवेष्टुं प्रीत्या प्रार्थितवान् नृपः । द्वारान्तिके गुरुस्तस्थौ शाहः पप्रच्छ कारणम् ॥ ६१ ॥
शय्योर्ध्वं न पदन्यासः नीचैर्जन्तुर्भवेद् बहुः । श्रुत्वा शाहोऽवदत् स्वच्छे नात्र जन्तुर्भवेद् ध्रुवम् ॥ ६२ ॥
शय्यामुत्थाप्य तन्नीचैः जन्तुजातं प्रदर्शितम् । वीरधर्मस्य सद्भावः सम्राजं प्रति दर्शितः ॥ ६३ ॥

॥ सम्राजे सूरिप्रदत्तप्रतिबोधः ॥

इत्थं गुरोश्चमत्कारं, दृष्ट्वा शाहस्तु विस्मितः । नम्रभावाद् ययाचे यद्, देशनां श्रावयन्तु माम् ॥ ६४ ॥
प्रसन्नसूरिराड् राज्ञे, प्रतिबोधं प्रदत्तवान् । सत्यं दया च धर्मश्च, हृदये तस्य रक्षितः ॥ ६५ ॥

॥ सूरिणा निरूपित–देव–गुरु–धर्ममर्माणि ॥

गृहाणां चिरजीवित्वे, वस्तुत्रयमपेक्षितम् । [1]मूलो–भित्तिश्चखम्भश्च, छदिर्भवेत् तदुपरि ॥ ६६ ॥
जीवनरक्षका एवं, देवो गुरुश्च सुकृतिः । ज्ञानदीपक दीप्त्या तु, जन्तोरज्ञाननिर्हतिः ॥ ६७ ॥
गुणीभवन् गुणीसेव्यः, नीतिरीदृक् शरीरिणाम् । निर्गुणो निर्गुणैः सेव्यः, एवं मनसि धार्यताम् ॥ ६८ ॥
इत्थमेव गुरुर्देवो, धर्मश्चापि परीक्ष्यताम् । निर्भयता मनुष्यत्वे, सत्यं चेतसि धार्यताम् ॥ ६९ ॥
मतमतान्तराणान्तु, विवादो जगतीतले । परिचेतुं[2] प्रभुं नित्यं, भिन्नं भिन्नं तु गीयते ॥ ७० ॥
ईश्वरं मन्यते सर्वः, नास्ति कश्चन वञ्चितः । चित्ते चतुरतां धृत्वा, मुधा कलिर्विधीयते ॥ ७१ ॥

टीप्पण —१. પાયો–ભીંત–મોભ આ ગુજરાતી ભાષાના શબ્દો છે. ૨. ઓળખવા માટે.

For Private And Personal Use Only

देवो विष्णुर्महादेवः, शङ्करः प्रोच्यते जनैः । अज्ञः क्षीणाष्टकर्मातु, प्रभुनाम्ना च गीयते ॥ ७२ ॥
पारंगताख्यया ज्ञेयः परमेष्ठी जिनः सदा । शम्भो भगवतीशेषु, भेदो जगत्प्रभोर्मतः ॥ ७३ ॥
तीर्थंकरस्तु स्याद्वादी जिनेश्वरोऽभयप्रदः । केवली सर्वदर्शी च, गुणातीतो महागुणः ॥ ७४ ॥
मन्यते वीतरागन्तु, विदेहं निर्गुण परं । सर्वे ते गुणनिष्पन्ना, ईश्वर संज्ञया मताः ॥ ७५ ॥
क्लेशप्रदो न रागोऽस्नि. द्वेषदावानलो नहि । वृद्धिकरो न मोहोऽस्ति न हृदेऽशुभवतनम् ॥ ७६ ॥
महत्त्वं प्रसृत लोके, शुद्ध पतेन बुध्यते । सर्वश्रेष्ठाऽधिदेवोऽयं. महादेवस्तु गण्यते ॥ ७७ ॥
क्षीणं यस्याखिलं कर्म. यश्च नित्यं सुखाधिपः । परमात्मपदं प्राप्तो. लब्धमोक्षः स ईश्वरः ॥ ७८ ॥
मृत्युजन्मजराशून्यः, रूपादिरहितः सदा । सुखमात्रानुभोक्ता यः शोकादि रहितोऽनघः ॥ ७९ ॥

॥ संसारशब्दस्य व्याख्या ॥

स्वरूपमीश्वरस्येदं यन्नोद्भूतिस्तु संसृतौ । कर्मणां संक्षयान्नूनं, न कश्चिद् देहमाप्नुयात् ॥ ८० ॥
संसारशब्दतो बोध्यं, चतस्रो गतयो ध्रुवम् । देवमनुष्यतिर्यञ्चैः, नारकेन च गण्यताम ॥ ८१ ॥
गुरुः स एव बोद्धव्यः, पञ्चमहाव्रती तु यः । अचलो वीरसिद्धान्तः, स्वीकृतो येन जीवने ॥ ८२ ॥
अहिंसा सत्यमस्तेयं त्यागो[1] मैथुनवर्जनम् । आहारो भिक्षया कार्यः, तात्पर्यं यस्य जीवने ॥ ८३ ॥
सामायिके स्थिरो भूत्वा, धर्मञ्चोपदिशेत् सदा । सुकान्ताकाञ्चनत्यागी स साधुरभिधीयते ॥ ८४ ॥
रसास्वादं परित्यज्य जिह्वामतिक्रमेत् सदा । शक्त्या कष्ट सहित्वा तु सहिष्णुतामधिश्रयेत् ॥ ८५ ॥
नारोहेद् वाहनं कञ्चिद्, पादेन विहरेत सदा । मनोवचनकायैस्तु, कष्टं देयं न च क्वचित् ॥ ८६ ॥
पञ्चेन्द्रियानधीनत्वं, मानापमानयोः समः । देहं न भूषयेत् किञ्चिद्, तपस्येत् सदा मुदा ॥ ८७ ॥
प्रीत्या धर्मं प्रकुर्वाणः, नियमश्चानिशं चरेत् । विविधव्यसन मन्त्रं, एकान्तवासनां त्यजेत् ॥ ८८ ॥
अनेक लक्षणं साधोरेवं वर्णितवान् मुदा । प्रवर्त्तमानो यथाकालं, वीरधर्मे सदा वसन् ॥८९ ॥

ટીપ્પણ—૧. પરિગ્રહનો ત્યાગ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अज्ञानी धर्मनाम्ना तु, क्लिश्येत् तन्नोचितं भवेत्] मुक्तेस्तु साधनं धर्मः, प्रोच्यते शास्त्रकोविदैः ॥ ९० ॥
मनसः पवित्रता शुद्धी-त्येव धर्मो निगद्यते । विषयाद् दूरतः स्थेय-मिति ध्येयं सदाऽनघैः ॥ ९१ ॥
क्लेशः कदापि नो धर्मे, इत्येव सुखसाधनम् । प्राप्तिञ्च कारयेन्मुक्तेः, मानवानां सुखं तु यत् ॥ ९२ ॥
निःस्पृहता समते तत्त्वात्, धर्मस्य साधनं महत् । ममत्वरहितत्वेन स्वात्मधर्मो विधीयताम् ॥ ९३ ॥

॥ सूरेः सदुपदेशात् राज्ञो मनसि जात सद्धर्म—प्रकाशः ॥

धममाकर्णतो नूनं शाहस्यान्तस्तु जागृतम् । सत्यसंशोधने वस्तु ज्ञातमित्यवदद् गुरुम् ॥ ९४ ॥
अद्यावधि श्रुत स्वामिन् स्वस्वगानं स्वतः कृतम् । किन्तुत्वद्दर्शनाद् भाग्यमद्यमे समुपस्थितम् ॥ ९५ ॥
दशाऽस्ति मे शनेरद्य भावि कष्टञ्च ज्ञायते । उपाय यदि जानासि कृपया कथय प्रभो ॥ ९६ ॥
प्रोक्तं तु सूरिणा कायमिदं ज्योतिर्विदो न मे । शुभं कर्तुः शुभं भावीत्यहं जाने सुनिश्चितं ॥ ९७ ॥

॥ जीवेभ्योऽभयदानाय सूरेः नृपं प्रत्युपदेशः ॥

अभयं सर्वजीवेभ्यो ददतस्यान्निर्भयो भवान् । ईशस्य कृपयाऽपत्तिः दूरं यास्यति तेऽनघ ॥ ९८ ॥
एतत्कथनतः सूरेः शाहः प्राप्तः प्रसन्नताम् । अबुलफजलस्यान्ते साधु साधु ध्वनिं जगौ ॥ ९९ ॥

॥ श्री सूरिकृत—पुस्तकालयस्य सदुपयोगः ॥

शेखूजी पार्श्वतः सर्वं पुस्तकमानयन्नृपः । स्वीकाराय जगौ सूरिं चख्यौ सूरिरिदं भयम्[1] ॥ १०० ॥
यतेर्नैव स्वकायेऽपि गेहे माया न च क्वचित् । सदा बन्धनतो दूरं तिष्ठति वीरधर्मभृत् ॥ १०१ ॥
शाहस्याग्रतः सूरिरकार्षीत् पुस्तकालयम् । सर्वजनोपभोगाय शाहस्य स्वयशोऽभवत् ॥ १०२ ॥
शाहेन विविधान् प्रश्नान् कृत्वा सूरिः परीक्षितः । पश्यतो दृढतां सूरेरुत्थिता भावना शुभा ॥ १०३ ॥

ટીપ્પણ—૧. અમારે આ જંજાલશી.

For Private And Personal Use Only

॥ मनकशाहस्य गर्वशमनं जगमालर्षिणा प्रदर्शितैकत्रिंशत् चमत्कारः ॥

फकीरमनकाख्याय शाहस्यासीन्मत्सरः । जगौ आह्वयतां सूरिर्दर्शयामि चमत्कृतिम् ॥ १०४ ॥
चमत्कारविधिर्जज्ञे जगमालेन तत्र वै । एकत्रिंशत्तु निर्दिष्टा सूरिरासीत् सुखासनः ॥ १०५ ॥

॥ आगरायां हिंसात्यागस्तथा श्रीपार्श्वनाथप्रतिष्ठामहोत्सवः ॥

सहाभ्यर्थेण शाहेन, सूरिर्गुरुपदे कृतः । देशना श्रवणात्सूरेः, हृदये प्रीतिमासवान् ॥ १०६ ॥
बभूवाग्राचतुर्मास्या, सघस्याग्रहतो गुरोः । पर्युषणे कृतादेशान्नाऽभूत्हिंसा हि मानवात् ॥ १०७ ॥
कृत्वा शौरिपुरे यात्रां, पुनराग्रां गतो गुरुः । प्रतिष्ठां पार्श्वनाथस्य, कृत्वा सूरिर्मुमोद हि ॥ १०८ ॥
कृत्वा शासनकार्याणि, प्राख्यापयत् स्वकं यशः । संघस्य कामना पूर्णा, स्वीचक्रे धर्मभावनाम् ॥ १०९ ॥

॥ अकबरसूर्योः धर्मचर्चा ॥

फतेहपुरसीक्रियां सूरिं शाहो मुदाह्वयत् । धर्मचर्चा विधानाय, सूरिणा हि मनस्विना ॥ ११० ॥
संगमस्य शुभे काले, विषयानेकचर्चनात् । उपदेशाच्च सूरेस्तु शाह आनन्दितोऽभवत् ॥ १११ ॥
विदुषा विदुषां मेले, ज्ञानगोष्ठी भवेन्मुदा । फजलेन गुरोर्मेलश्चेत्थं तु बहुशोऽभवत् ॥ ११२ ॥
गण्यमानो गुणग्राही, पण्डितः फजलो महान् । शाहस्य विदुषां वृन्दे, सोऽपूर्वो वर्ण्यते जनैः ॥ ११३ ॥
एकदा तु प्रसंगोऽभूत्, सम्यग् धर्मस्य चर्चतः । फजलेन गुरोर्नूनं, अकबरो ऽप्युपागतः ॥ ११४ ॥
योग्यासनेऽविशत्साहो, विनोदं हृदये वहन् । गुरोरुपदेशवार्तां च, शुश्राव शान्तचेतसा ॥ ११५ ॥
प्राशंसत गुरुं शाहः, भवतोपकृतं बहु । प्रबोध्य सत्यं धर्मं तु. मनसो मे तमोऽहरत् ॥ ११६ ॥
प्रतिदानं तु नायच्छं प्रार्थ्यतां चित्तवांछितम् । यत्प्रार्थ्यते त्वया स्वामिन् तदवश्यं प्रदास्यते ॥ ११७ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ सूरेरुपदेशात् अकबरः पक्षिणोऽत्यजत् ॥

सूरिः शाहमयाचंत मुच्यन्तां पिंजरात् खगाः । भत्याक्षीत् पक्षिणः सर्वान्, प्रसन्नः सन्नराधिपः ॥ ११८ ॥
आदिशत् गृह्यतां नैव, कैश्चित् मत्स्यं सरोवरात् । तथैव कृतवान् सव, गुरोराज्ञा गरीयसी ॥ ११९ ॥

॥ सूरिः पर्युषणे समस्तभारते जीवहिंसा प्रतिबन्धं शाहमयाच।

आचार्य शाहयोर्मध्ये, चलितं धर्मचर्चनम् । सूरिर्जीवदया मर्मा-ज्ञापयत् तं शुभे क्षणे ॥ १२० ॥
पर्युषणदिनान्यष्टौ, न भवेत्क्वापि हिंसनम् । इत्याज्ञाप्य नृपालेन, स्वराज्यं भूष्यतां त्वया ॥ १२१ ॥

॥ राज्ञो निदेशात् अबुलफजलेन पर्युषणे द्वादशदिनानि जीवहिंसा निरोधपत्रं सूरेश्चरणे धृतम् ॥

मेलयित्वा चतुर्वारान्, द्वादशाहं समादिशत् । फजलेन सदार्थन्तु, लिखित्वा चरणे धृतम् ॥ १२२ ॥
सत्ये श्रद्धां विधायैव कुर्यात्सफलजीवनम् । न्यायेनाचकथत् सूरिः कुर्यात् शुद्धविचारणाम् ॥ १२३ ॥
वंशतस्त्वागता रीतिः, दुःखाचेनां परित्यजेत् । कल्याणकारक धर्मं सात्त्विक, कर्ममाचरेत् ॥ १२४ ॥
यथातूप्तं तथा लूयात्, कृतं कर्म समश्नुयात् । मोचयेद् बन्धयेत् कर्म, मिथ्यानव भवेदिदम् ॥ १२५ ॥

॥ सूरेरुपदेशात् शाहेन स्वकृतपापकर्मणां कृतपश्चात्तापः पूर्वकृतहिंसापरिसंख्यानश्च ॥

श्रुत्वा सूरेः सुधावाक्य भूतः प्रत्यक्षतां गतः । उपतस्थौ हि शाहान्ते, कृतं पापं हि भक्षति ॥ १२६ ॥
विधाय कर्मणस्तापं सूरेः क्षमामयाचत । भाग्यं भयकरं जाने, महादुष्टोऽस्मि दुभगः ॥ १२७ ॥
प्राणिनोऽनागसो नित्यं, मृगयायां हता मया । हतमृग त्वचा शृंगात् हजीरामत्यभूषयम् ॥ १२८ ॥
चित्तोडस्य तु संग्रामे, क्रूरत्वेनार्वहिंसनम् । वृद्ध मानव बालाश्च, नच नार्योऽपि जीविताः ॥ १२९ ॥
पञ्चशतं खगानान्तु, जिह्वां स्वादामि नित्यशः । मांसस्य भक्षणे दक्षः गर्वादानंदमाप्नुवन् ॥ १३० ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भवतो देशनां श्रुत्वा पापकर्माऽत्यजं गुरो । कर्मणां बन्धनं छित्वा मामुद्धर जगद्गुरो ॥ १३१ ॥

॥ सूरिकृत भारतस्य दुर्दशा वर्णनम् ॥

शाहस्यार्त्तवचः श्रुत्वा, सूरिरानन्दमाप्तवान् । विमुग्धान् धर्मवादे तान्, अबोधयत् सयुक्तिकम् ॥ १३२ ॥
एकोऽन्यं नास्तिकं ख्याति, स्वस्य सत्यन्तु मन्यते । विधाय साधते निन्दां, देवधर्माभिमानतः ॥ १३३ ॥
भारतावदशायास्तु, मुख्यमेतद्धि कारणम् । विरोधे विग्रहे जाते, मुधान्योऽन्यं विनश्यति ॥ १३४ ॥
सत्ये नहि भवेच्छंका प्रभुरेको हि विद्यते । आत्मोजसा यदा स स्यात्, प्रणश्येत्तुतमस्तदा ॥ १३५ ॥

॥ देवीमिश्र पण्डितः वेदवाक्यवत् सूरिवाक्यममंस्त ॥

देवीमिश्रमपृच्छत्तु, शाहः सत्यं निगद्यताम् । अगादीत् सविपश्चित्तु, वेदवत् सूरिराड् वचः ॥ १३६ ॥
धर्मस्य चर्चना तत्र, प्रसंग आगतो बहु । उपदिदेश सम्राजं, सूरिः शुद्धेन चेतसा ॥ १३७ ॥

॥ राजसभायां राज्ञा प्रदत्तायाः सूरेर्जगद्गुरु पदव्याः प्रसंगे बन्धनतो जीवमुक्तिः ॥

सत्यनिस्पृहतावाक्यात्, सूरौ शाहो ननन्द हि । जगद्गुरोः पदं दत्तम्, राज्ञां सदसि तूत्सवात् ॥ १३८ ॥
शुभप्रसंग संस्मृत्वा, मुक्ताजीवास्तु बन्धनात् । मृग प्रभृतयः सर्वे, आदिश्य स्नेहभागमून् ॥ १३९ ॥
बीरबलादयः शाह, श्चैकदा यत्र संस्थिताः । शान्तिचन्द्रेण सार्धन्तु, सूरिस्तत्र समाययौ ॥ १४० ॥
प्रमोदेनावदत्शाहः, सूरे किञ्चित्तु याच्यताम् । कारागारे स्थितान् लोकान्, मुञ्च भूपागदद् गुरुः ॥ १४१ ॥

॥ सूरेः स्पष्टकथनात् बीरबलकृतसूरिप्रशंसा ॥

शाहस्य चाप्यभूदिच्छा, सूरेर्दयामवेक्षतः । सर्वापराधिनो मुक्ताः मोचनीया न ये स्थिताः ॥ १४२ ॥
सूरिं बीरबलोऽपृच्छत्, गुणी वा निर्गुणी शिवः । ज्ञानेनास्ति गुणीसोऽपि, प्रचख्ये सूरिणा शिवः ॥ १४३ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सूरेः सुस्पष्टवाक्यात्तु, बुद्धौ[1] बीरबलो नृपः। औदार्यवचनं चख्यौ, सूरेर्धन्यं हि जीवनम् ॥ १४४ ॥
अलभ्यन्तु ददौ मह्य, अमूल्यसमयव्ययात् । सूरिमकथयत् शाहः, कार्यमादिश्यतां गुरो ॥ १४५ ॥

॥ सूरिः जनकल्याणाय राज्ञः सकाशात् प्रतिबद्धजिजियाकरं तीर्थकरं च मोचनमयाचत ॥

नास्ति किञ्चिन्मदावश्यं जनाय याच्यते नृप । दुःखदो जिजियावेगः त्यज्यतामवनीपते ॥ १४६ ॥
तीर्थकरोऽपि तु त्याज्यः, परमार्थाय यद् भवेत् । स्थास्यति भवतो नाम, पूजिष्यते जनैः सदा ॥ १४७ ॥
आज्ञायाः पालनं कृत्वा, शाहः सूरेः स्तुतिं व्यधात् । प्रलेख्यादेशपत्रं च, देशाधिकारिणे ददौ ॥ १४८ ॥
सूरये प्रतिपत्रं च, ददौ मुद्राङ्कितं नृपः । जीवसंरक्षणानेकं, कार्यन्तु बहुधा कृतम् ॥ १४९ ॥

॥ अनेक तीर्थयात्रा कुर्वतः सूरेर्मथुराऽऽगमनम् ॥

नैकत्रोवाऽवसत्सूरिः, तीर्थयात्रां सदाऽकरोत् । विधाप्य धर्मकार्याणि, श्रावकेन सदा भ्रमन् ॥ १५० ॥
संपश्यन् पार्श्वनाथं च, मथुरायां गतो गुरुः । नत्वा ऋषभदेवञ्च, जीवनानन्दमालभत् ॥ १५१ ॥

॥ आगरायां चतुर्मासीं विधाय फतेहपुरसिक्रीं प्रति पुनः सूरेः समागमः गुर्जरं प्रति गमनविचारश्च ॥

आग्रायाश्च चतुर्मास्यां, कृत्वा षोडशके शते । एकचत्वारिंशके चाधिकेऽब्दे सिक्यां गतो गुरुः ॥ १५२ ॥
आसीत् शाहस्तदा तत्र, मिलित्वाचकथद् गुरुः । गन्तव्यं गुर्जरं राजन्, शाहेनाङ्गीकृतं मुदा ॥ १५३ ॥

॥ राज्ञः कथनात् सूरिः शाहस्यान्तिके शान्तिचन्द्रमस्थापयत् ॥

जिज्ञासुः प्रार्थयच्छाहः योग्यैकमुनिरत्र मे । ज्ञानार्थं सत्यधर्मस्य, न्यसनीयो दयानिधे ॥ १५४ ॥

टीप्पणु—१ બોધ પામ્યા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृष्ट्वा श्रद्धान्तु शाहस्य, शान्तिचन्द्रस्तु रक्षितः । प्रेषितुं सेनसूरिं चाचकथत् फुल्लचेतसा ॥ १५५ ॥

॥ गुरुं प्रति प्रतिष्ठता सूरिणा सम्राजे दत्ताशीः सम्राजा च कृतोत्कृष्टसन्मानम् ॥

समाचारं गते संघे, औदासिन्यं समागतम् । प्रबोध्य साधुधर्मं तु, सर्वशान्तिमदाद् गुरुः ॥ १५६ ॥
प्रीत्या संप्राप्तसन्मानः, राजसंघाशिषं ददौ । विस्मर्तव्यो न सद्धर्मः रक्षतात् करुणेश्वरः ॥ १५७ ॥

॥ अभिरामाबादे सूरेः चतुर्मास्या ॥

जनताचित्तहृत्सूरिः, प्रतस्थौ प्रेमतस्ततः । औदार्येणाकरोच्छाहः, बहुमानं गुरोस्तदा ॥ १५८ ॥
षोडशे शतके चत्वा-रिंशे तु द्व्यधिके कृता । रामा¹वादे चतुर्मास्या, हरताऽज्ञानसंतमः ॥ १५९ ॥

॥ अजमेरे सूरेरागमनं संघकृतमहोत्सवश्च ॥

अजमेरागते सूरौ, संघेन विहितोत्सवः । निमन्त्रितः सुबाखानः, खानेन बहुधादरात् ॥ १६० ॥
ईश्वरो रूप्यरूपो वा, मूर्त्तेस्तु पूजनं मृषा । सुबाखानस्य तं प्रश्नं, श्रुत्वा सूरिः समादधे ॥ १६१ ॥

॥ सूरेः समाधानात् सुबाखानः प्रसन्नो भूत्वा सूरये उपहारं ददौ सूरिस्तु तन्नाददे ॥

ध्याता ध्यानञ्च ध्येयञ्च, ज्ञायते बुद्धितो जनैः । जगदीशं तु निश्चेतुमरूपं रूपी च कथ्यते ॥ १६२ ॥
न स्याद् रूपं विना ध्यानं, ततो मूर्तिरपेक्षिता । भावेनेश्वरमर्चन्तो लभन्ते तत्स्वरूपताम् ॥ १६३ ॥
प्रसन्नोऽचकथत् सुबो-पहारो गृह्यतां गुरो । जगौ सूरिरियं साधो-रुपाधिः सर्वनाशकृत् ॥ १६४ ॥
त्यक्तवानस्मि संसारं, ततः किं माययाऽमुया । न किञ्चिन्मम कार्याय, सत्यं मन्यस्व मे वचः ॥ १६५ ॥

टीप्पण—१ અભિરામાબાદ.

For Private And Personal Use Only

॥ सुबाकृतसूरिसम्राट्प्रशंसा ॥

आसीत् परिचितः सूबा, प्रभावन्तञ्च ज्ञातवान् । सूरिं सूबा जगौ मत्वा, राज्ञस्ताजमदीपयः ॥ १६६ ॥
महाराजस्तु राजानं, सूबाऽन्योपदिदेश सः । समये हीरसूरिस्तु, वीरधर्ममतिष्ठिपत् ॥ १६७ ॥

॥ पत्तने प्रजाशोषककलाखान सूबाऽधिकारिणः सूरिकृतसद्बोधः ।

पत्तने हि कलाखानः, प्रजावर्गस्य शोषकः । त्राहि त्राह्यवदल्लोको, ऽसहमान उपद्रवान् ॥ १६८ ॥
पत्तने हीरसूरिस्तु, आगतः षोडशे शते । त्रिंशे उपाश्रये धर्म-व्याख्यानं कर्तुमारभत् ॥ १६९ ॥
स्वगेहमानयत् सूरिं, प्रशंसामश्रृणोत् यदा । सूर्यचन्द्रगतेः प्रश्नं सूबा तु व्यदधत्तदा ॥ १७० ॥
स्पष्टोत्तरमदात् सूरिः, ज्ञानवान् सहि दुर्लभम् । सूबाचेतस्यभूद्भावः श्रृण्वन् सूरिसुधागिरः ॥ १७१ ॥

॥ सूरिः सदुपदेशात् सूबातः अपराधिनोऽनपराधिनश्च लोकान् कारागारात् अमोचयत् मासिकं हिंसानिरोधमकारयत् अजमेराद् गुर्जरं प्रातिष्ठच्च ॥

याचस्व त्वं यथाकामं, प्रीतः सूबाऽगदद् गुरुम् । दुःखमुक्तविधानाय, निगृहितस्य मोचनम् ॥ १७२ ॥
जगाद हीरसूरिर्वै, ततो मुक्तास्तु तेऽभवन् । जीवहिंसा निराधाऽभूत्, सूरिराजस्य वाक्यतः ॥ १७३ ॥
सूरेः प्रबोधतो लोके हितस्य सुव्यवस्थानम् । कारयामास सूबा स, लोके कीर्तिमवाप्तवान् ॥ १७४ ॥
अजमेराद् विहारं त, कृत्वा सूरिस्तु गुर्जरम् । समागतः प्रबोधं च, मार्गे मानमवाप्नुवन् ॥ १७५ ॥
षोडशे तु त्रिचत्वारिंशे सिरोहीमगाद् गुरुः । धर्मोपदेशनाद् राज्ञः, जनकार्यमसाधयत् ॥ १७६ ॥

॥ सिरोहीमहाराजं प्रबोध्य कारागारात् श्रावकानमोचयत् आचाम्लतपसः समाराधनाञ्चाकारयत् ॥

निगृहीताः शतं जैना, राज्ञोपद्रवकारिणा । उपदेशनतः सूरे, मुक्ता, राज्ञाऽतिमानतः ॥ १७७ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आचाम्लस्य तपः श्रेष्ठं, सम्यक् वै साधयेच्छुभम् । सिद्ध तु प्राप्नुवन् सूरिः, निष्कामं तत्तपो व्यधात् ॥१७८॥

॥ खंभाते साधुद्वेषो हबीबुल्लाहः सम्राजः समादेशात् सूरेः चरणकमले क्षमामयाचत ॥

हबीबुल्लाह सूबा तु खंभाते स मुनौ द्विषन् । आगते हि गुरौ सूबा, चकाराऽत्यवहेलनाम् ॥ १७९ ॥
बहिश्चकार साधूंश्च, सूरिः शाहं न्यवेदयत् । शाहस्यादेशतः खानः, सूरेर्गुणमगायत ॥ १८० ॥
खंभातमानयन्मानान्, नत्वा क्षमामयाचत । क्षमस्व मेऽपराधं भो, सूरे त्वं करुणाकरः ॥ १८१ ॥

॥ हबीबुल्लाहः सूरेरुपदेशात् जीवहिंसां निरुद्धवान्, निगृहीतांश्च मुक्तवान्, आजमखानोपरि सूरिः स्वप्रभावं पातितवान् ॥

उपदेशेन संतुष्यन्, अस्तौत् सूरिं तदाऽऽनतः । निगृहीतांश्च हिंसाञ्च, सूरावादरतोऽत्यजत् ॥ १८२ ॥

॥ शुद्धचारित्रस्य महिमा ॥

अमदावाद आजामेऽष्टाचत्वारिंश वर्षके । तत्र धर्मोपदेशाद् वै सूरिः प्रभावमपातयत् ॥ १८३ ॥
यदि स्याच्छुद्धचारित्रं, लोक ईशसमो भवेत् । माया-मोहं परित्यज्य, प्रीत्येशं तु सदा भजेत् ॥ १८४ ॥

॥ सूरेरुपदेशतः क्षमां विधाय सूबा जगडुशाहं मुक्तवान्, उना नगरे प्रीत्या सूबा सूरिमवन्दत ॥

सूरेः शुभाज्ञयाधीनः, जगडुशाहमत्यजत् । लक्षाणान्तु क्षमां कृत्वा, सूबा सुखमकारयत् ॥ १८५ ॥
उनाऽऽसीत्तु यदा सूरिः, सूबा प्रेमभरे गुरौ । आगत्याजमखानस्तु, गुरुं सूरिमवन्दत ॥ १८६ ॥

॥ पत्तनस्थ सूबोपरि सूरेर्दृष्टिप्रभावः ॥

नवोत्तरे तु चत्वारिंशे वर्षेऽभूत्तु पत्तने । कासीमखानसूबा हि, सूरीश्वरं समाह्वयत् ॥ १८७ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शिथिला तस्य सत्ताऽभूत्, सूरीशमभिपश्यतः । यदर्थं सत्तयाऽऽहूतः, विस्मृतं तद्धि तत्क्षणात् ॥ १८८ ॥

॥ सूरिवर्णित स्थावरादि जीवभेदाः पुण्यपापमार्गश्च ॥

जीवो हि जीवमत्यत्रा-पराधः शतशो भवेत् । जीवानां भेदमाख्याय, महादोषमदर्शयत् ॥ १८९ ॥
पुण्यपापपथं चख्यौ, दत्वा दृष्टान्तमुत्तमम् । सूरेः कथनमाकर्ण्य, सूबाहृदि दयाऽभवत् ॥ १९० ॥

॥ सूरेरुपदेशतः सूबातः त्यक्तप्राणिनः, सूबाप्रार्थनया गच्छे तेजसागरसामलसागरयोरानयनञ्च ॥

स सूबाऽचकथत् सूरिं, कार्यमादिश्यतां गुरो । निगृहीतमूकजीवांस्तु, सूरिरत्याजयत् तदा ॥ १९१ ॥
सूबाप्रार्थनया सूरिः, गच्छे निन्येऽपराधिनौ । तेजसामलनामानौ, सागरौ सागरोपमौ ॥ १९२ ॥

॥ सिद्धाचलसंघः पत्तनात् राजनगरे समागतः ॥

प्रीत्या महार्घरत्नेन पट्टवस्त्रादिभिः सह । गुरुं महोपदेष्टारं सूबा सूरिमपूजयत् ॥ १९३ ॥
सिद्धाचलस्य यात्रायै, पञ्चाशति तु षोडशे (१६५०) । निरगच्छन्महासंघः राजनगरं समागतः ॥ १९४ ॥
पत्तनस्थो मुरादा हि, व्यवस्थामकरोन्मुदा । आसीत्संघेन सूरिस्तु, सूबा मानमपूरयत् ॥ १९५ ॥

॥ सूरेः सूबां प्रति सदुपदेशः ॥

इच्छां विज्ञाय सूरिस्तु, मुरादामुपदिष्टवान् । धर्मं न्यायञ्च नीतिञ्च, सद्वर्तनमुपादिशत् ॥ १९६ ॥
भ्रमन् सूरिः प्रतिग्राम,-मजयन् मानसं गुरुः । प्रभावं पातयित्वा तु, जनकार्यमसाधयत् ॥ १९७ ॥

॥ सूरीश्वरः संघेन सह सिद्धगिरौ गतस्तत्र संघेशोऽपि यात्रायै सहागतः ॥

महामहोत्सवात् सूरिः, पादलिप्तमगात्सुखम् । द्व्यधिकासप्ततिः संघा-धिपतिः सूरिणाऽमिलत् ॥ १९८ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

असंख्या, यात्रिका देशात्, विदेशादागताः सुखम् । सहस्रं साधवः सूरे-रासन्नाज्ञानुसारिणः ॥ १९९ ॥

॥ एकसहस्रसाधुसहितसूरेः सोरठसूबा धनाढ्यैश्च सन्मानं सामयिकश्चाकरोत् ॥

जानन्वै सोरठे सूबा सूरेर्मानं व्यधाद् बहुः । साम[1]यिक व्यधात्प्रेम्णा मत्वा देवसमं गुरुम् ॥ २०० ॥
सूरिं सन्मान्य श्रीमन्तोऽपूजयन् स्वर्णमुद्रया । व्यधुर्महोत्सवं लक्षैर्द्रव्यैस्तत्र पुनः पुनः ॥ २०१ ॥

॥ सूरिनवटूंके देववन्दनं विधाय स्थाने स्थाने उपदिश्य वीरधर्मप्रभावमपीप्रथत् ॥

सिद्धे सिद्धानले नून-मादिनाथनतिं व्यधात् । नवटूंके हि देवांश्च, नत्वा सूरिरमोदत ॥ २०२ ॥
स्थले स्थले दिशन् सूरिः यात्रिकानां [2]सदः प्रति । गानं च वीरधर्माणां, कुर्वन् वीरसमोऽभवत् ॥ २०३ ॥

॥ दीवबन्दरे प्रयाणं विधाय सूरिः लाडीबाईसंघयोरभिलाषां पूरयित्वा उनायां सन्मानं लब्धवान् ॥

संघस्य भावनापूर्णा लाडीबाय्यास्तु प्रेमतः । दीवबन्दरमायातः, सूरिस्तु निश्चयं व्यधात् ॥ २०४ ॥
लाडीबाय्याः गत कुष्ठ-मिति सूरेरनुग्रहः । उनायामाव्रजन् संघः, बहुमानमदात् गुरोः ॥ २०५ ॥

॥ सूरेः रोगग्रस्तशरीरम् ॥

यादृशं यस्य निर्माणं, न तन्मिथ्या भवेत् क्वचित । उदयास्ते गती सर्वेषामिदं शास्त्रमुज्जगौ ॥ २०६ ॥
शैथिल्ये जीर्णकायस्य, रोगः सूरेः समाविशत् । साधुसंघगताचिन्ता, सूरेर्ध्यानं जिनेश्वरे ॥ २०७ ॥

॥ लाहोरतः सेनसूरिं आह्वयत् रोगावस्थायामपि पर्युषणे सूरिरुपादिशच्च ॥

लाहोरादागते सेन-सूरौ हि मेलनं विना । रुग्णत्वेऽपि च व्याचष्टे, पर्यूषणसुपर्वणि ॥ २०८ ॥

ટીપ્પણ—૧ સામેયુ. ૨ સભા સમક્ષ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शाश्वतात्माविनाशीति, चरमा देशना गुरोः । जीवनं साध्यतां साधो, वीरधर्मस्य संग्रहात् ॥ २०९ ॥

॥ सूरीश्वरस्य निर्वाणम् ॥

द्विपञ्चषट्चन्द्रवर्षे जनानां दुःखदायके । भाद्रे विष्णुतिथौ सायं, शुद्धिं, कृत्वा गुरुर्जगौ ॥ २१० ॥
क्षम्यतामपराधो नः, व्यहसत्तु गुरुः सुधीः । आत्मध्याने तु लीनोऽभूत्, तदा योगमसाधयत् ॥ २११ ॥
ततः स्वर्गं ययौ सूरिः, शोकव्याप्तमहीतलम् । तदा हाहारुऽदन् सर्वे, शोकनिश्चेष्टचेतसा ॥ २१२ ॥
वीरशासन सूर्योऽस्तं गतः प्रभां प्रकाशयन् । आर्चयत् चरणौ प्रीत्या, उनाग्रामे प्रभावतः ॥ २१३ ॥

सूरिः सर्वत्रार्यसंस्कृतिमपीप्रथत् धर्मध्वजाश्चाकम्पयच ॥

जीवनं सफलं नीतः, कायं धृत्वा तु भूतले । पृथिव्यामार्यसंस्कारं, प्रथयामास काव्यतः ॥ २१४ ॥
हीरस्य जीवनं हीरं, चरित्रञ्चाद्भुतं ध्रुवम् । हिताय जगतां हीरः, भूतोऽस्मिन् जगतीतले ॥ २१५ ॥
पताकां कम्पयामास, धर्मस्य रक्षतो महान् । अभेदेन च साम्येन, सत्यधर्ममदीपयत् ॥ २१६ ॥

॥ सूरेस्तपश्चर्या ॥

सूरीन्दुरेकाशनकं न यावज्जीवं जहौ न्यायमिवक्षितीन्द्रः ।
पञ्चापि चासौविकृतीरहासीद्, गुणान् स्मरस्येव पराबुभूषुः ॥ २१७ ॥
द्रव्याणि वल्भा[1]वसरे वनीन्द्रः, सदाददे द्वादशनाधिकानि ।
किं भावनाः पोषयितुं द्विशिष्य, भवाब्धिपारं प्रतिलम्भयित्रीः ॥ २१८ ॥

स्वपापमुक्तये सूरिः, उपवासशतत्रयम् । सपादां द्विशतीं षष्ठान्, ध्यातुं तीर्थकृतां व्यधात् ॥ २१९ ॥

ટીપ્પણ—૧ ભોજન સમયે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

द्वासप्तति व्यधाद् विज्ञो, ऽष्टमानाञ्चारुमानसः । आचाम्लानां सहस्रे द्वे, चक्रे स सूरिराट् पुनः ॥ २२० ॥
विंशतिस्थानकातपः विंशत्याचाम्लकैर्व्यधात् । निर्विकृतीः पुनश्चक्रे, द्वे सहस्रे मुदान्वितः ॥ २२१ ॥
एकस्मिन् वारके पात्रे, निरवच्छिन्नं जलं पतेत् । यत्रान्नं च तथा पात्यं, सैकदत्तिस्तु प्रोच्यते ॥ २२२ ॥
यस्मिश्चैकसिक्थं तु, नान्यनु भुज्यते पुनः । एकसिक्थं तु तत्प्रोक्तं, सेव्यते मुनिभिस्सदा ॥ २२३ ॥
तत्प्रमुखानि तीव्राणि, तपांसि सूरिराड् व्यधात् । सहस्राण्युपवासानां, त्रिणि वै षट्शतानि च ॥ २२४ ॥
पुनस्तुत्रिविधिवच्चक्रे, स हीरः सर्वसाधनः । प्रथममुपवासस्त्वेकभक्तं तदनन्तरम् ॥ २२५ ॥
आचाम्लं तु ततो भूयस्ततश्चोपोषणं पुनः । गुरोदानस्तपश्चक्रे, मासानेवं त्रयोदश ॥ २२६ ॥
पुनर्द्वाविंशतिं मासान्, यावत्तु योगवाहनैः । कृत्वा तीव्रं तपश्चक्रे, स्वपरोद्धारकस्तु सः ॥ २२७ ॥
पुनर्मासत्रय यावत्, सूरिमन्त्रं जजाप सः । चतुःकोटिमितान् भूयः, स स्वाध्यायानजीगणत् ॥ २२८ ॥
प्रतिष्ठां प्रतिमानान्तु, पञ्चाशज्जिनेशितुः । विदधे विधिना सूरिः, सर्वविघ्नं निवारयन् ॥ २२९ ॥

॥ सूरीश्वरस्य साधुसंख्या ॥

नापारमस्य पुण्यान्तं, वीरधर्मानुयायिनः । दयादानतपे भक्त्या, शिष्यास्तु बहुशोऽभवन् ॥ २३० ॥
सप्तोत्तरशतं साधून्, पण्डितंपदमर्पयत् । रचयामास सप्तोपाध्यायांश्च गुणधारिणः ॥ २३१ ॥
द्विसहस्रे तु साधूनां गण्यमानोऽभवद् गुरुः । धर्मे व्ययीकृता लक्षाः, ऋद्धिमद्भविकैर्मुदा ॥ २३२ ॥
शान्तिचन्द्रश्च भानुश्च, सूरेराख्यामदीपयत् । विजयसेनसूरिस्त्व-भूषयत् पट्टधारिताम ॥ २३३ ॥

॥ लाहोरस्योपवने शाहस्यान्तिके आगत हुमायूँ शान्तिचन्द्रयोश्चमत्कारः ॥

लाहोरोपवने शाहः, शान्तिचन्द्रेण संलपन् । हुमायूँ वाहनारूढरागत्योपायनं फलैः ॥ २३४ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमिलतां पितापुत्रौ, हुमायूँ वसतिं गतः । शान्तिचन्द्रचमत्कारं, दृष्ट्वा शाहोऽतिनन्दितः ॥ २३५ ॥
अटकराज्यमानेतुं, सम्राडतिक्रमं व्यधात् । गते बहुतिथे राजा, न किञ्चित्फलमाप्तवान् ॥ २३६ ॥
पूर्णो गतोऽहि फूत्कारात्, द्वितीयाद् वप्रसंहतिः । तृतीयाच्छान्तिचन्द्रस्य, भेरी शाहस्य वादिता ॥ २३७ ॥

॥ शतावधानिशान्तिचन्द्रप्रभावतः शाहेन जिजियावेरो हिंसा च निरूद्धा ॥

अहिंसैतत्प्रभावन्तु, विलोक्य जिजिया महन् । शतावधानिशान्तिस्तु, शाहे दयामपूरयत् ॥ २३८ ॥
'ईदे' पर्वणि सर्वत्र, शाहो हिंसामरोधयत् । प्रतिवर्षं तु षण्मासान्, दयां जीवेष्वपालयत् ॥ २३९ ॥

॥ भानुचन्द्रप्रभावः ॥

भानुचन्द्रोऽपि शिष्यः स, सूरेराख्यामतिष्ठिपत् । राज्ञः शिरसि हस्तं, च धृत्वारोगमनाशयत् ॥ २४० ॥

॥ शुद्धचारित्रप्रभावात् पञ्चशतानि गावो मोचिताः ॥

चारित्रस्य प्रभावोऽयं, ज्ञातो राज्ञाऽनुभूतितः । हिंस्याः पञ्चशतं गावः, त्याजिताः क्रूरदानवात् ॥ २४१ ॥

॥ भानुचन्द्रस्य सततोपदेशात् शाहः सिद्धगिरेः करं गवां हिंसाञ्च मुक्तवान् ॥

शाहेन संचरन् भानुः, प्रयाणे देशनां ददत् । सिद्धाचलकरं राज्ञः, प्राप्यादेशममोचयत् ॥ २४२ ॥
गोमहिष्यादिजन्तूनां, शाहो हिंसामरोधयत् । सम्राडागत्य लाहोरं, बबन्धोपाश्रयं महत् ॥ २४३ ॥

॥ भानुचन्द्रस्य स्नात्रपाठफलं तथा तस्य शाहप्रदत्तवाचकपदम् ॥

उद्धृत्य बालपुत्रीं तु, दयाधर्ममबोधयत् । स्नात्रस्यपठनाच्छान्ति भानुचन्द्रो व्यधात् मुनिः ॥ २४४ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सहस्राख्यां नृपः शृण्वन, चकार सूर्यसाधनम् । भानुश्च वाचकं चक्रे, शाहो हीरानुशासनात् ॥ २४५ ॥

॥ शाहस्याध्यक्षतायां पण्डितानां समक्षे सेनसूरेर्विजयः ॥

सेनसूरेर्महत्वस्य, वर्णनं न भवेदिह । शाहस्य हि सभां प्राप्य, विजयं लब्धवान् सुधीः ॥ २४६ ॥
जैन नास्तिकमाचख्यौ, सूर्यं नहि सुसेवते । मन्यतेऽपूतगंगोदं, प्रश्नास्तु चलितास्तदा ॥ २४७ ॥
मुग्धास्तु पण्डिताः सर्वे, सेनसूरेस्तु सम्मुखे । सेनसूरेस्तु मान्यत्वे, राजा तु संमतिं ददौ ॥ २४८ ॥

॥ सूरीश्वरस्य त्रयः शिष्या भारते दया-धर्मबीजमरोपयत् ॥

त्रयः प्रधानशिष्यास्ते, गुरोराख्यामतिष्ठिपन् । बीजं प्रपुष्पितं चक्रुधर्मस्य भारते तदा ॥ २४९ ॥
वर्षाणाञ्च गतत्वेऽपीतिहासोऽतिदिशेत्सदा । गुणिनां गुणगानञ्च, देशे तु गौरवाद् भवेत् ॥ २५० ॥

॥ उपसंहारः ॥

शाहपार्श्वे वसन्तस्ते, चमत्कारमदर्शयन् । यथाकालं समावेशं, नीत्वा धर्ममवर्धयन् ॥ २५१ ॥
यद्यप्येते न वर्तन्ते, स्मर्यन्ते त्वनघाः पुनः । प्रेमी प्रेम्ना स्मरन्नाख्यां, सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २५२ ॥
चरित्रं हीरसूरेस्तु, लिखितं हि यथामति । उच्यतां साधुसूर्यस्य, प्रेम्ना जय रवो महान् ॥ २५३ ॥

॥ इति शम् ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आचार्य श्री विजयहर्षसूरीश्वर-लघुजीवनप्रभा

एतस्यामार्यभूमौ मरुधरविषये थांवलाख्ये प्रसिद्धे। ग्रामे धर्मे जिनोक्ते ह्यचलजिवणिजो दत्तचिताः पवित्राः ॥
आसंस्तद्धर्मपत्नी विनयगुणयुता स्वामिसंसर्गसौम्या। भूरीदेवीति नाम्नाऽभवदतिसरला जैनधर्मप्रवीणा ॥१॥

क्ष्मावेदाङ्केन्दुमाने (१९४१) धवलदलयुते फाल्गुने बाणतिथ्याम्।
मासेऽब्दे वैक्रमाख्ये सुषुव इति सुतं गुर्विणी भूरिदेवी ॥
तत्सुनो नामधेयं मृदुविमलतनो नामसंस्कारकाले।
पित्रा शुद्धे मुहूर्ते निजकुलविधिना कारितं हुकमिचंदः ॥ २ ॥

बालोऽथ वै शैशवशालिनीं सः। सदा वयस्यै मिलितोऽपि लीलाम् ॥
प्राग्जन्मसंस्कारबलेन मुक्त्वा-ऽभवत्सुविद्याध्ययनप्रसक्तः ॥ ३ ॥

सद्विद्यां समधित्य लौकिकगुरोः पार्श्वे स वैराग्यभाक्। पित्रादिप्रतिबोधितोऽपि सततं धर्मैकध्याने रतः ॥
गार्हस्थारुचिको मुनीश्वरसमः सद्भावनां ध्यायति। श्रीमद् भागवती भवोदधितरी दीक्षा कदोदेष्यति ॥ ४ ॥

ध्यात्वेति श्राद्धवर्यः शमरसजलधिं शोधयन् सौम्यमूर्ति-
मज्ञानध्वान्तभानुं गुरुममलहृदं गौर्जरीं भूमिमाप ॥
"दाहोद ग्राममध्ये कतिपयदिवसैश्चागतो हुकमिचंदः।
[1]आचार्यो नीतिसूरिन् मुनिगणसहितांस्तत्र दृष्ट्वा जहर्ष ॥ ५ ॥

सूरीश्वरं तं त्रिधिनर्षियुक्तं। प्रदक्षिणीकृत्य प्रणम्य चाचे ॥
मां हे कृपालो भववार्धिमध्या-द्दीक्षां प्रदायाशु समुद्धर त्वं ॥ ६ ॥

टी[1]पणु—भाविभूतोपचारवत्.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नागेष्वङ्केन्दु (१९५८) वर्षे विमल दलयुते फाल्गुने स्कन्दतिथ्याम् ।
ग्रामे दाहोद नाम्नि प्रथमवयसि वै हुक्मिचंदोऽयमेव ॥
आचार्याणां समीपे गुरुभिरथसमं नीतिसूरीश्वराणा-
मङ्गीकृत्याशु दीक्षां व्यहरदिति ततोऽन्यत्र कल्पो मुनीनाम् ॥ ७ ॥

प्राप्तविद्योऽतिगंभीरः श्री हर्षविजयो मुनिः ॥ राधनपुरमायाथ-विहरन् गुरुभिः समम् ॥ ८ ॥
व्योमर्ष्यङ्क हिमांशु (१९७०) वर्षकमिते मार्गे मिते वै दले । मासे विश्वतिथौ च राधनपुरे श्री सद्गुरोः सन्निधौ ॥
तत्रैवाथ मुनीश्वरो गणिपदं राकातिथौ प्राप्तवान् । पन्न्यासास्पद भूषितोऽभवदपि प्रौढप्रतापो मुनिः ॥९॥

वर्षेऽष्ट नागनिधि चन्द्रमिते फलोद्यां । षष्ठ्यां तिथौ सितदले शुभशुक्रमासे ॥
श्री नीतिसूरिसुगुरोः कृपया नगर्यां । सूरीश्वरास्पदमथर्षिरलङ्चकारः ॥ १० ॥
बृहस्पतिममं ज्ञाने राकेन्दुमिव निर्मलम् प्रतापे भानुतुल्यं तं । क्षमायां पृथिवीनीभम् ॥ ११ ॥
समुद्रमिव गांभीर्ये, दयामूर्ति तपस्विनम् ॥ सत्य धर्मोपदेष्टारं । भवसागरतारकम् ॥ १२ ॥
विजयहर्ष सरीशं, षट्त्रिंशग्दुणसंयुतम् ॥ श्रीमन्दहेन्द्रसूरीशः शान्तो ज्ञान तपो निधिः ॥ १३ ॥
शास्त्रपारंगतः सौम्यः, कल्याणसूरिपुङ्गवः ॥ पन्न्यासपदसंमान्यो, मङ्गलविजयो गणि ॥ १४ ॥
सुमतिः पूर्णानन्दो [1]जिनेन्द्रविजयस्तथा । एषा शिष्यावलि भक्त्या मुहुः स्तौति सदा गुरुम् ॥ १५ ॥
बाणेन्दुखाक्षिमित (२०१५) वैक्रमवत्सरे तृतीयादिने गुरुवराय तपस्यमासे ॥
शुक्ले जिनेन्द्र विजयेन कृतार्पिता च । श्री हर्षसूरिसुगुरो र्लघुजीवनाभा ॥ १६ ॥

टीप्पणु—श्री पूज्य विजयजिनेन्द्रसूरि-धनारीवाला.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आ पुस्तक धापुबाई तथा सरसाबाईना विसस्थानक तपना
उद्यापन निमित्ते साधु साध्वी तथा ज्ञान भंडारोने
भेट

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only